

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICA

DE

ERYSIPELATE

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS ET DIRECTORIS
SPECTABILIS AC PERILLUSTRIS DOMINI DECANI

RECITATIONE

CLARISSIMORUM D. D. PROFESSORUM

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA

RITE OBTINENDA

IN ALMA AC CELEBERRIMA

REGIA SCIENT. UNIVERSITATE HUNGARICA
PUBLICAE DISQUISITIONI

SUBMITTIT

ADOLPHUS RIEBE

HUNGARUS POSONIENSIS.

In Theses adnexas disputabitur in Universitatis Palatio majori
die 19na mensis Junii 1833.

PESTHINI,
Typis JOSEPHI BEIMEL.

Seiner
innigstgeliebten Mutter
widmet
diese Blätter
aus
unbegrenzter Dankbarkeit
und
kindlicher Liebe

des Verfassers.

Definitio.

§. 1.

Erysipelas, Rosa (germanis Rotblauf, Rose) est lymphatica cutis inflammatio, magis superficialis, ad majorem plagam extensa, limitibus haud arctis circumscripta, ad singulas cutis portiones restricta, quae praeter plus minus vehementem febrim comitem, propria et characteristicam offert signa pathognomica.

§. 2.

Inflammatoria haec cutis adfectio gradus levioris, dum scilicet simplici tantum congestionem debetur, febrim saepissime destituitur, atque tunc nomine erythrematis seu erythematis insigniri solebat.

Erysipelatis etymon graecae originis, *α παρα τὸ ἔρρεσθα, ἐπὶ το πελας* desumitur, id est, quod se in vicina loca trahit; denominatio haec eo explicanda, quod erysipelas minus circumscriptum, sed ad majorem cutis plagam quam phlegmone extensum, et quod locum primarie adfectum saepe saepius deserere diversasque alias corporis partes occupare amet

§. 3.

Erysipelas propriis et singularibus insignitur characteribus, quibus tam ab inflammatione genuina, cum qua tamen respectu phaenomenorum et sedis maxime congruit, tam ab illegitima catarrhosa scilicet et rheumatica, essentialiter differt.

§. 4.

Phlogosis haec sequentes offert modificationes:

1. Per totam inflammatione correptam plagam sentitur dolor, proprius, pruriens, tensivus, minus vehemens, aequabiliter diffusus, per vices remittens.

Rubor minoris, intensitatis, magis dilutus, roseus, vel pallido flavescenti colore notatus, cujus flavedinis causam, in seri copia, qua sanguis abundat, invenimus. Memorandum porro hic loci, quod pressione adhibita, pars inflammata pallescat, hacce vero cessante, pristinum iterum recuperat colorem.

Tumor ubique notabilis, aequabiliter extensus observatur.

§. 5.

II. Substratum erysipelatis est cutis, quam tantum in superficie inflammata ostendit, sed ulterius quoque propagatur, ita ut rete malpighianum, imo et ipsum corium morbose adficiat. Pro varia itaque phlogoseos sede varias experitur morbus modificationes, variusque determinatur ejus gradus.

§. 6.

III. Non solum sibi proxime sitas serpendo adficit partes, verum etiam saltu ad magis remotas et remotissimas peculiari tendit nisu. Metastaticae hae adfectiones, si dermatico systemati inhaereant, primitivam specificae hujus inflammationis indolem et formam retinent, quamprimum vero ad interna corporis organa modo vicario devenerit, formam mutat, characteri rheumatico vel catarrhoso sese adproximans.

§. 7.

IV. Quoad decursum, id proprii involvit, quod ad caeteras membranarum inflammationes relatum, praecipito excellat; in sanitatem non immediate uti hae, sed mediante solummodo stadio apyretico abire consuevit, summam in recidivas proclivitatem relinquens, epidermidis desquamatione tandem distinguendum.

§. 8.

V. Ad proprietates quas erysipelati proprios offendimus, substratum nimirum considerantes, referuntur: siccitas, calor urens, molestus, cui sese nitor partis adfectae cum pruritu ardente, et epidermidis in vesicas elevatio vel vero squamorum formatio adsociant. Vesicae hae sero repletae, hujus secretionem morbosam, squamularum vero secessus, systematis dermatici sphaeram reproductivam alienatam demonstrant.

§. 9.

VI. Excitantes erysipelatis causae eadem notantur, quae phlogosi et catarrho conveniunt, sunt

stimuli positivi, aërisque vicissitudinibus utplurimum tribuuntur, sed et venenum quorundam insectorum ad erysipelas producendum par illud, quod phlegmonosum vocatur, inducere, constat.

§. 10.

VII. Maxime solenni erysipelatis exitui adnumeratur, induratio, oedema, et gangraena, suppuratio tum solum locum habet, cum inflammatoria adfectio, subjacentem quoque textum cellulosum occupat, vel cum phlogoseos vis ad majorem, quam vulgariter solet, evehitur gradum, saepissime vero therapia inepte adhibita inducitur.

§. 11.

Erysipelas in omni parte corpus ambientis cutis occurrere potest. Incipit cum tensivo, molesto, gravitatis et ardoris sensu partis inflammationi subjiciendae. Animadvertuntur nunc motus febriles, qui tamen utplurimum jam aliquot diebus antecedunt, nota gastrica vel catarrhali stipati (febris erysipelacea vel erysipelatos) praevio horrore plus minus retento sese manifestantes. Secunda aut tertia a primordio die, adparet tumor planus, cito increscens, linitibus arctis vix circumscriptus, calidus, nitens, coloris rubro flavescens, qui digito prementi pro tempore cedens, mox se in pristinum iterum restituit; accedit simul dolor lancinans, urens, ad vespervas magnopere, cum febris vi aducta, exaltatus, mane remittens.

Cephalaea frontalis, lingua sicca, sitis evecta, anxietas, nausea, vomitus, delassatio, dysphoria, ar-

tuum dedolatio, alvus segnis vel clausa, urina turbida, cutis sicca, arida, pulsus frequentes, pleni irregulares sistunt symptomata generalia, quae febrim erysipelatosam comitantur. Totus erysipelatis decursus, nisi anomaliam involveret, acutus, plerumque intra septimum et decimum quartum absolvitur diem.

§. 12.

Erysipelas pro varia sede, forma pathologica et caractere, quo notatur, essentialiter variat; diversae hae differentiae singillatim omnique respectu exponendae restabunt.

Quoad sedem.

Varia partis adfectae sensibilitas, situs et dignitas, plus minus vehementes turbas provocans, notabilem producit phaenomenorum discrepantiam.

Erysipelas frequenter infestat mammas mulierum praeprenis tempore graviditatis, post partum et sub lactationis opere, faciem porro, collum, dorsum, abdomen et brachia. Anglis propria occurrit erysipelatis species, scrotum in caminorum purgatoribus obsidens, quod peculiari nisu in gangraenam distinguitur.

§. 13.

Quod faciem infestat erysipelas, ex una alterave gena ut plurimum incipit, mox ad oppositam, frontem, imo et ad capillatam capitis partem progreditur; tumor cernitur altior, quam in alia corporis parte, palpebrae oedemate adfectae, oculos abscondunt rubentes, labium superius, cum naso crassescunt, nares obstipantur,

aures rubent, splendent, ardent, tota physiognomia immutatur, extenditur inflammatio nonnunquam usque ad fauces et tubam Eustachii, quo casu aegri molestias anginosas, doloresque in internis aurium adcusant. Quo major erysipelatis intensitas et extensio fuerat, eo plura in consensum trahuntur organa, unde morbosae cerebri reactiones, sicque cephalaea dira, delirium, sopor, aurium tinnitus, oculorum caligatio, vel conjunctivae inflammatio, photophobia, illacrymatio graviorum ad canthos collectio, vel palpebrarum hisce conferruminatio, in infantibus tenellis, convulsiones, carotidum vibrationes, molestiae anginosae, lingua arida, quandoque symptomata gastrica, respirii difficultas, et alia febris gravioris phaenomena. Hunc tamen intensitatis gradum, quod apprime notandum, tantum erysipelas, dum faciem occupat, adsequitur, nunquam illud, reliquorum corporis partium, in quibus denuo pro partibus adfectae sensibilitate, dolor et febris vehementia variat. In mammis lacte plenis, praeputio et scroto, dolorificum, in glandulis subaxillaribus et in quinalibus irritationem non raro sustentat.

§. 14.

Q u o a d f o r m a m.

Formam pathologicam considerantes, habemus tres potiores erysipelatis species, scilicet: nudum, seu glabrum, vesiculare, et crustosum.

Erysipelas glabrum sistit communem speciem cutis inflammationis, quae tumore plano, roseo, flavescente, in superficie eminentiis nullis notato distinguitur.

Interdum oriuntur in superficie partis erysipelate adfectae, vesiculae, illis, quae vesicantia producunt, similes minores et plures, phlyctaenae; vel magnitudinis ovi columbini bullae, humore seroso, flavicante, acri repletae. Vesiculae vel statim initio morbi comparent, vel serius, cum sensu tensionis, pruritus, et doloris absque ullo morbi levamine.

Diversa harum magnitudo distinguit erysipelas mox phlyctaenodes, mox bullosum seu pemphigodes, in genere vesiculare, (blasigter Rothlauf, Blatterrose). Secundum nonnullos huc et Zoster spectat, qui tamen, recte a plurimis exanthematibus adnumeratur.

Erysipelas crustosum (rädige Rose) oritur ex vesiculari, ruptis vesiculis effluit nimirum contentus humor, seroso-lymphaticus, qui dein sub accessu aëris in crustas, coloris et crassitiei diversae coit; collectus sub crustis humor acris et rodens, irritat cotim subjacentem, persaepe et ulcera producit depascentia.

Quoad characterem.

§. 15.

Spectato caractere febris comitantis, erysipelas anomalum quintuplici sub respectu considerandum venit, erysipelas scilicet phlegmonodes, gastricum, nervosum, septicum; et oedematosum.

§. 16.

Erysipelas phlegmonodes, febris valida, inflammatoria comitatum, ex simplici evolvitur erysipelate, vicissitudinibus externis, et ut plurimum operante genio epidemico, productum. Progreditur ex cute primitus adfecta, profundius ad textum cellulose usque; distinguitur tumore duriore, magis elevato, rubore profundo, pressione vix disparente, calore intenso, dolore vehementi, pulsante. Ubi erysipelas ad hunc gradum evehctum cernitur, amittit nisum in metaschematismos; occurrit in subjectis juvenilibus, robustis, sanguinolentis, in facie, rarius in mulierum mammis.

§. 17.

Erysipelas gastricum illud vocatur, quod e sordibus primarum viarum per consensum cutim irritantibus, nascitur, vel ubi in principio simplici erysipelati sub decursu gastrica nota accedit, sive id ab accidentali indigestione, sive a constitutione epidemica dependeat. Saepissime in praxi occurrens, ansam dedit, quodlibet erysipelas a sordibus derivandum. Dermatis inflammatio aestivo tempore ex bilis irritatione nata nonnullis dicitur erysipelas biliosum.

§. 18.

Erysipelas characteris nervosi cum diversa febris nervosae specie, socie incedit, accedente simul ut plerumque observatur, nota gastrica. Oritur vulgariter in subjectis sensibilibus, debili-

oribus, ita, ut regnante genio epidemico, febris erysipelacea ab initio simplex, characterem induat nervosum. Muneribus nervorum laesis, non tantum febris indoles mutatur, sed et topica dermatis adfectio notabiles experitur mutationes; pallescit nimirum tumoris color, dolor imminuitur, vel ex toto disparet, tuncque vel in aliis superficiei cutaneae locis iterum comparet, aut vero vicariis reactionibus internis organorum sese manifestans.

§. 19.

Erysipelas septicum. Conjungitur quoque erysipelas cum statu putrido, sub qua rerum positione, libenter epidemiam constituit. Phaenomena vulgo observanda sunt illa, quae feбри competunt putridae; adfectio localis ipsa offert initiante morbo colorem fuscorubrum, lividum, plumbeum, vel plane nigrum, cum tristi doloris remissione, prorumpunt vesiculae, liquore fusco, ichoroso accerrimo, et graveolente refertae, epidermis secedit, reliquaque sphaceli symptomata, quandoque tertia jam die animadvertenda, imminentem indicant mortem.

Huc porro referendum erysipelas epidemicum, quod ad finem saeculi undecimi nomine ignis volatici ignis sacri, seu sancti Antonii, insignitum, per totam grassabatur [Europam. Sprengels Handbuch der practischen Arzney-Wissenschaft III. Th.

Sprengels Institut. Pathologiae. spec. Vol. I.
§. 323.

§. 20.

Ad dermatidem malignam ulterius quoque erysipelas neonatorum, recentioribus imprimis temporibus a pluribus observatum et accuratius descriptum.

Erysipelas neonatorum propria et singularia offert phaenomena; occurrit primis a natiuitate diebus, ad duodecimam septimanam usque; rarissimi sunt casus, ubi infantem utero materno exclusum, hocce malo detentum obseruarunt. Plerumque sua sponte, nulloque praeunte morbo, conspicitur ad umbilicum, ad regionem pubis et pudenda rubedo magnitudinis monetae minoris, circumscripta, pressioni vix cedens; tumor sueto erysipelate durior extenditur brevi post per abdomen, ad ipsum saepe funiculum umbilicalem, fit summe dolorificus; et contrahit colorem profundum vel lividum, qui initio sub premente digito albescit, quin tamen foveolam relinqueret; ulteriori decursu, secedit cuticula, accedit simul partis inflammatae rigiditas, post mortem adhuc superstes. Nisus in sphacelum maximus adest, praecipue abdominis, ubi hic jam post paucos dies evolvitur; loca inflammata, sanie foetida madent, sequuntur vomitus, alvinae excretiones profusae, graveolentes, vel e contra, quod quidem rarius, obstipatio pertinax. Oculi mittunt aciem, lingua et os arescita, respiratio acceleratur, aegrotuli ducunt suspiria, et tandem sub convulsionibus, sopore et trismo traduntur ante septimum ut plurimum adhuc diem, orci faucibus.

§. 21.

Erysipelas oedematosum provocatur in partibus cedemate adfectis, notatur tumore pallide rubro, fere diaphano, molli, pressione foveolam relinquens; occurrit ad labia majora, scrotum, palpebras et crura, ubi hae partes oedematose tumuerunt, sicque accedente aliqua violentia externa, uti scarificatione, vesicantium adplicatione, facili negotio inflammatione corripiuntur, insigni excellit nisu in sphacelum.

D i v i s i o n e s.

§. 22.

In praxi praeter haec enumeratas erysipelatis varietates, sequentes adhuc, plus minus essentialis distinguuntur; habent nimirum: erysipelas febrile, et apyreticum, fixum et vagum sive ambulans; quod denuo in serpiginosum et volaticum dissilit, prouti vel lente gressu, ad vicinas partes serpit, vel vero ad remotiores volitando tendit; benignum porro, et malignum, acutum et chronicum, periodicum, habituale, sporadicum et epidemicum, essentialis et symptomaticum, sive primum et secundarium.

Distinctio maximae dignitatis est in erysipelas idiopathicum et sympatheticum, cum medicum optime omnino ad eruendam morbi causam et curam instituendam, ducat.

Idiopathicum oritur ex causis, systema cutaneum immediate et primario modo adficientibus, referuntur huc: atmosphaerae intemperies, stimuli chemici, venena.

Sympathicum tunc ubi causa excitans, in aliud organon, vim suam primarie exseruit, quam quod inflammatione corripitur; sic oritur erysipelas consensuali modo, ex sordibus gastricis accumulatis, idiosyncrasia.

§. 23.

Stabilitur nonnullis medicorum illa erysipelatis divisio, in internum et externum, omni fundamento destituta. Si enim unicum substratum et exclusivum erysipelatis systema dermaticum, functio autem cutis laesa et desquamatio, essentielle sit morbi phaenomenon, interni erysipelatis idea prorsus excluditur, et potius cum cel. Richtero, pro non ente declarandum. Phlogosis enim, quae per metastasim in internis membris excitatur, erysipelate scilicet represso, sistit quidem adfectionem similem, ast tamen textura et organisatione harum partium notabiliter alteratam.

Causae et Nosogenia.

§. 24.

Peculiarem in erysipelas dispositionem omnino existere, constat, quae tamen, in quonam proprie consistat, ignoratur; gradus dispositionis ut plurimum determinatur cutis conditione, ita ut ho-

ruines cuti tensa, turgida, succulenta, injuriis externis minime adsueta, per eminentiam dispositi reperiuntur, referuntur itaque huc, juvenes, plethorici majori pinguedinis mole obruti, delicatuli, influxus externas anxie fugientes, faemine, imprimis gravidæ, lactantes eadem tempore catameniorum Dantur porro homines, quorum cutis secunda etiam sub sanitate, inconsuete rubet, atque minimo accedente stimulo in inflammationem abripitur. Memorandæ hic loci veniunt nonnullæ diatheses et dyscrasias, uti morbi hepatis, hæmorrhoides, præprimis retentæ, menostasia, hydrops, omnibus vero maximam gignit dispositionem, morbus semel exantlatus.

§. 25.

Inter causas excitantes, vicissitudines aëris atmosphaerici, primum omnino occupant locum, et quidem calefactæ partis refrigeratio aequæ, ac refrigeratæ excalefactio; quo celerius et crebrius hæc vicissitudo alternat, eo facilius inducitur, de quo loquimur malum, unde pistoribus et coquis, frequentibus hisce influxibus expositis, morbus solennis.

Cum catarrhus, rheuma aequæ ac erysipelas, eandem agnoscat causam, in refrigerio fundatam, cumque outis cuius harum inflammationum atrium præbeat, substrata tamen et morbi habitu, notabilem differentiam producat, rem eo tantum explicare conamur, quod illa eademque causa, relate ad agendi modum tantum differat.

Explicamus ortum catarrhi ex infracta imponderabilim conductione, atque laesa sympathia cutim inter et membranas mucosas, rheumatismi ex nimis facili imponderabilium horum principiorum secessu, atque alterata polaritate inter cutim externam et membranas serosas, ita, ut erysipelatis ortum immediato frigoris vel caloris repentino super cutem influxui tribuamus, quin tamen influxus hujusce dynamici diversitas sufficienter explicata sit.

Elucet ex his dictis, majoris opus esse ad erysipelas gignendum frigoris aut caloris gradus, vel majoris differentiae, inter temperaturam organismi et illam atmosphaerae; eadem ex causa erysipelas multo frequentius indolem phlogoseos induit, quam catarrhus et rheuma consuevit.

§. 26.

Causae quae erysipelas idiopathicum, sporadicum inducere valent, sunt quaedam potentiae mechanicae minoris vehementiae, suamque vim ultra cutis limites non producentes, uti scarificationes, puncturae quorundam insectorum, apum, vesparum, hirudinum; luxationes, fracturae ossium, compressiones; irritamenta chemica, emplastra acria, rubefacientia, vesicantia, sudor, in infantibus urina, variarum plantarum succi venenati (rhus vernicis et toxicodendri).

Causis ad erysipelas sympathicum producendum, utque ex irritatione tubi intestinalis vicarie in cute emergat, necessariis, adnumerantur; sordes omnis generis, bilis acriori stimulo instructa, vel copia excedens, pinguis vel rancida, vel mole peccantia, butyrum, lardum, carnes suillae et anserinae, pisces cypri-

ni, haleceae, mytili, ostreae, cancri, fraga, praesente praeprimis idiosyncrasia; abusus potus spirituosus, aqua corrupta, in putredinem prona; animi tandem pathemata praecipue ira.

§. 27.

Erysipelatis neonatorum causa, a variis auctoribus varia statuitur; existimant aliqui in hepatis functione morbose alienata hanc quaerendam esse; Walsham ineptam funiculi umbilicalis tractationem, et nonnullarum obstetricum perversam consuetudinem, umbilicum ad praecavendam herniam profunde imprimendi accusat, Renard autem lac vetustum.

Secundum alios neglecta meconii evacuatio, sordes, aër humidus, corruptus mephiticis exhalationibus onustus, refrigerium, animi pathemata lactationis opus peragentis, infantis nutrimenta perversa minime adcomodata, involucria prolem ambientia impura, madida; nonnulli plane asserunt, matrem erysipelate affectam, morbum lactanti contagione tradere.

Maxime laudanda illorum sententia, qui primariam causam aeri corrupto dicto dochiorum et brephotrophiorum, tribuunt, in quibus semper, si talis oriebatur epidemia, initium cepisse confirmatum habemus; multa alioquin hic concurrere momenta, quibus data dispositione morbus in lucem prodit, extra dubitationis aleam ponitur, quod et dysenteriae, aphtae, ophthalmoblenorrhoeae luculenter demonstrant.

Dispositionis tamen momentum in umbilico latere, ex eo conjicere licet, quod morbus ab illa plerumque

parte initium sumat, et juxta funiculi decursum propagetur, quod sectione cadaveris, peritoneum incrassatum simul purulentum inveniatur, quod tandem dispositio umbilico penitus consolidato, evanescat.

Terminationes.

§. 28.

Exitus erysipelatis iidem sunt, ac in aliis inflammationibus, nempe vel in sanitatem transit resolutionis ope, vel in alios morbos, uti in indurationem, supurationem, exulcerationem et gangraenam.

Erysipelas, dum in sanitatem transit, obtinet localis adfectionis resolutio, et febris comitis criticis evacuationibus, quinta vel septima die compositio, pro ratione morbi intensitatis et extensionis; generatim minus regularem tenet decursum, multaque a reliquis circumstantiis causisque excitantibus dependent.

Febris crisis apostaticis, erysipelati magis quam rheumati solennibus, infringitur, sudore, urina, saepe vomitu nec non diarrhoea.

Topicae adfectionis tumor sensim componitur, rubor et dolor simul cum tensionis sensu disparent, et nunc obtinet cuticulae desquamatio, pro idiostatica crisi declaranda.

Quo major inflammationis vis fuit, eo notabilior desquamatio subsequatur, oportet; aeger persentiat prurimum, ipse squamularum secessus continuat per aliquot dies, ita ut non tantum partis adfectae, verum etiam majoris peripheriae cuticula secedat.

Rarioribus in casibus etiam remotae et non adfectae partes, desquamari visae sunt, ita observavit Marcus pede uno erysipelate adfecto, desquamationem in altero sano obtinere. Sub laeviori morbi gradu desquamatio minus notabilis, in levissimo vix animadvertenda occurrit. Quo minus itaque intensitati primariae adfectionis, desquamatio respondet, tanto magis timendum, ne depositio morbi in alia et nobiliori organismi parte locum habeat, neque alter funestus exitus, serius otius insequatur.

Erysipelatis exitus, praeter inflammationis connectaria, adhuc per metaschematismos, et mutatam febris indolem determinatur.

§. 29.

Induratio sat frequens erysipelatis exitus, therapia inepta, adstringente facillime inducitur; sedes hujus mali est textus cellulosus, in quo lympham morbose congestam, indurationi cedit, singulae hac ratione alienatae partes, volumine augentur, unde variae functionum turbae, pro dignitate organi adfecti aestimandae, saepissime originem sumunt. Observatur induratio praecipue in illis partibus quae erysipelas jam pluries expertae sunt, vulgariter subsequitur tunc induratio, dum erysipelas crura et vicinitatem organorum glandulosorum occupat, ipsae quoque glandulae saepe saepius indurantur, in scirrhum et cancrum pededentium transeuntes.

§. 30.

Hic loci memorandus mihi venit singularis infantum morbus, recentiori aevo a Gallis et Anglia ex-

aetius descriptus, in textus cellulosi induratione consistens (scleriasis seu scleremia) peculiaremque nexum cum erysipelate neonatorum involvens, differt solum eo, quod inflammationis sedes in textu celluloso magis, quam in ipsa cute sit. Medici nosocomiales Anglorum et Gallorum hocce malum ibi frequentius observasse referunt, caeterum rarius obvium. Si in hujus morbi naturam inquiremus, nihil aliud offert, nisi chronicam, clandestine serpentem textus cellulosi inflammationem, cum praedominante quantitate fomitis plastici, qui in folliculis paniculi adiposi collectus et coactus, extremitatum rigiditatem et augmentum inducit.

Incipit plerumque in extremitatibus, nonnunquam in partibus pudendis, pressioni tumor induratus firmiter resistit, lineam quasi duritiam offerens; in externa cutis plaga notatur colore caerulescenti — rubro, violaceo, flavo, lurido. Malum *sensim sensimque* propagatur, in rarissimis solummodo casibus integrum occupat corpus.

Cutis externa subjacenti musculo firmiter adhaeret, tenellus clamare impotens, ejulatu auxilium quaerit, tum morbus genas obsidet, deglutiendi et sugendi difficultate vexatur. Mælo ad huncce gradum elato, insequuntur paulo post adfectiones spasticae, convulsiones totales; dum aliquae partes tetani specie obruuntur, insinuunt sese spasticae contractiones tam superiorum quam et inferiorum extremitatum, comite trismo. Decursum semper observat acutum, si mortem inducit ad septem ut plurimum dies excurrit, si autem sanitati cedit, quod

praecipue in infantibus provectoris jam aetatis accidit, quatuordecim dierum cyclum absolvere consuevit.

§. 31.

Suppuratio ex more rarum sistit erysipelatis exitum, nisi hoc ad phlegmonem inclinaverit, vel perverse humidis, pinquibus tractetur. In phlegmonoso tamen erysipelate convenientissima etiam therapia saepissime inevitabilis, nonnulli plane asserunt in illo ad restituendam sanitatem, suppuratione ubique opus esse. Caeterum semper mali ominis phaenomenon, cum pus acre, corrodens, ichorosum cutim inter et musculos haereat, concipit superficies externa ulcera, per quae deinde pus, cum destructo textu celluloso foras prodit, et antequam hoc contingit neque sanationis opus suscipiendum esse ratione et experientia confirmatur; cicatrices ubique remanent deformes.

Ubi pus textum cellulosum profundius penetrat formantur sinus, quibus praesentibus in subjectis praecipue debilibus, cachecticis febris subsequitur lente depascens.

In erysipelate faciei saepe tantum palpebrae suppurant, rarioribus in casibus bullosum quod dicitur erysipelas huic malo obnoxium reperiebatur, in quo minus malignum, crustis deciduis, mox sanatur, eo tamen non obstante et hic si perverse tractetur, aut ubi chronicum, habituale est, pertinaces relinquit excoiationes, per quarum superficiem lymphatica materia exsudat, in crustas mox concrevens, cui se hinc inde, variae impetiginis species et helcosis adsociant

Malitiam peculiarem indicat suppuratio neonatos infestans, in cruribus summe est vulgaris.

§. 32.

Gangraena neque haud rarus erysipelatis exitus, praepremis illius, quod caractere nervoso et putrido complicatum decurrit; gradus gangraenae sunt diversi, saepe tantum superficialis, in internis partibus adfectae, continuante inflammatione, ut plurimum vero gangraena profundius tendit, destruit partem inflammatione correptam, sicque ulterius serpens, maximum inducit vitae discrimen; frequentissime provocatur gangraena in erysipelate vesiculari, et in illo oedematoso, quod subjecta cachectica, aetate provecta, hydropica infestat, praepremis autem in partibus a circulo magis remotis, in extremitatibus, scroto, praeputio et labiis pudendorum; peculiarem praeterea inhaerere nisum erysipelati neonatorum, in gangraenam, monui, quae eo imprimis lethalis evadit, cum abdomen et umbilicum adgrediatur.

§. 33.

Expositis exitibus inflammationis generalibus, aliqua adhuc de metaschematismis, quorum ope erysipelas, alia mala posthuma producere valet, dicenda restant.

Saepe saepius symptomata morbosa in pristina erysipelatis sede, repentine evanescent, quin febris vis imminuta sit, in alio autem loco, nova in conspectum prodeunt, et quidem in eodem systemate derma-

tico, ubi nonnisi sedes morbi alienatur, vel vero in organis internis, ejusdem, vel plane diversae structurae.

Inflammatio organorum internorum, metastatice ex erysipelate represso, orta, pro vero erysipelate declarandum non esse, evictum habemus; tali subreum statu, adest processus phlogisticus, natura et textura organi modificatus, ita, ut membranas mucosas occupans, inflammationem catarrhalem, serosas autem rheumaticam referat.

Cum internorum organorum major sit dignitas in oeconomia animali, quam externo corporis involucro, facile patet, omnes adfectiones metaschematismo productas, summum semper inducere aegro periculum; demonstrant earum in meninges, pulmones, pleuram, pericardium, ventriculum et intestina directio, variaque pro diversitate loci phaenomenorum adparitio, uti deliria. sopores, spirandi difficultas, asthma, vomitus, cardialgia, colica. Erysipelas sympathicum facilius idiopathico in metaschematismos, rarius vero in organicas metamorphoses nititur.

§. 34.

Febris erysipelas comitans, eminentem ostendit nisum, in characterem nervosum, quo febris catarrhossae analogae conspicitur, essentialiter vero a rheumatica discrepat.

Si perpendimus proclivitatem in characterem nervosum, cum arida cutis conditione incedere, erysipellaceae aequae ac catarrhossae febris propria, ad illam du-

cimur opinionem, quod ad ortum characteris nervosi, cutis pertinaciter sicca, plurimum contribuat, quam sententiam ulterius febris rheumatica et inflammatoria confirmant, cuti humida incedentes, in quibus rarissimus in statum adynamicum transitus.

Erysipelas directe nunquam inducit mortem, ob inferiorem substrati dignitatem organicam, remotiori autem intuitu exitum parat, vel ex parte febris characteris nervoso vel putrido donatae, vel ex parte topicae adfectionis, liquatione et gangraena, vel deinde morbi ad interna organa migratione.

Prognosis.

§. 35.

Diversa erysipelatis species hujusque gradus, praesagium determinat. Ex internis causis enatum erysipelas febrile junctum, pro se indifferens plerumque constituit malum, majus vero periculum imminet ex parte febris comitis, unde maxima circumspectione opus esse, in praedicando futuro eventu, abunde liquet.

Spectata sede, erysipelas faciem occupans, gravius ac in reliquis corporis partibus decurrit, sed tunc solum periculo plenum, cum meninges et cerebrum simul adficiuntur, apoplexia, mania etc. induci valeat. Quo profundus magis rubor et quo majoris extensionis, eo gravius malum esse consuevit.

Symphaticum erysipelas ob inconstantem naturam, idiopathico periculosius apprehenditur; sum-

mopere autem, ominosum, si repente evanuerit, subortis nobiliorum organorum turbis, maxima ad hancce sedis mutationem inest proclivitas, erysipelati nervoso et oedematoso, periculum hic vel sub initio morbi comparet, ubi febre vehemente et sopore erysipelas in conspectum non prodit, vel ad finem, ubi desquamatio tarde, aut plane non, iisdem iterum symptomatibus nervosis, procedit.

§. 36.

Erysipelas habituale semper labem hepatis, aliorumque viscerum abdominalium, supponens tum regulariter comparet, aegrum ab aliis quandoque morbis chronicis, arthritide, colica, cephalalgia etc. defendisse visum est, qui vero mox majori cum vehementia in lucem eduntur, dum erysipelas habituale, quod ex norma debuisset, non amplius comparet.

Praesagium universim utplurimum determinant causae, tam disponentes, quam excitantes majorem vel minorem, pro re nata, pertinaciam praedicantes, inde prognosis minus fausta erit in subjectis cachecticis, senis et praecipue tum partes oedemate adfectas infestat, e scarificatione harum partium, ortum ducens.

§. 37.

Erysipelas violentiis externis minoris vis punctura insectorum vel stimulo aliquo chemico productum, felicem promittit eventum, nisi simul causa interna extensioni favens accedat.

Neonatos quod infestat erysipelas, magnum ubique involvit periculum, minus ominosum conspicitur, dum

extremities ad minorem plagam, magis, dum collum, pectus et genitalia, omnium vero maxime, dum umbilicum adgreditur, icterus et convulsiones praecipuis trismus si accedit, fere semper indicat mortem, die septimo autem devicto, consuetim conualescunt.

Arctioribus adhuc limitibus circumscribenda est prognosis, sub induratione textus cellulosi, quo correpti tenelli, saepissime morti traduntur, provectoris aetatis nonnunquam salvantur. Magnitudo periculi aequae hic ab extensione morbi, nec non ab anni tempore, definitur, ita ut haec hieme et autumno major sit. Infantes aphis adfecti, rarius perire asserunt.

T h e r a p i a.

§. 38.

Methodus medendi pro varia iterum causa erysipelas producente varia sit, oportet, haecque ante omnia per quantum licet, amoveatur, ita aërcm mephyticum, sordes primarum viarum, ligaturam umbilicalis funiculi nimis strictam, emendare et corrigere primum sit medici negotium.

Omne erysipelas ceu morbus in principio, et dum regulariter decurrit, semper inflammatorius, curam antiphlogisticam sibi exposcit, gradui adfectionis topicae febrique comitis, consentaneam.

Venae sectiones et hirudicum necessitas nonnisi in rarioribus casibus urget, nisi grave, caput, occupet, symptomatibusque cephalicis junctum incedat vel ubi erysipelas, in aliis etiam partibus, ad majore

rem phlogoseos gradum evehitur; sufficiunt ut plurimum remedia eccoprotica, decocta emollientia, diluentia, et acidula, tam ad topicam exorbitantiam, quam ad universalem incitationem, compescendam.

Cum hacce cura generali, illa quoque conjungantur auxilia, oportet, quibus cutis functio ceu princeps erysipelatis psyclici fons, in integrum restituitur. Constans siccitas dermatis, in erysipelate febrili suppressam transpirationem, urens vero calor partium inflammationi sedem praebentium, commercium debitum imponderabilium atmosphaerae, infractum, et cohibitum indicant, unde abunde liquet, diaphoresim cautè et minus tumultuarie, congruis remediis promovendam esse, respondent huic scopo optime, infusa et decocta althaeae, florum verbasci, tiliae, sambuci, tepide hausta, nitrum porro, acetum ammoniacale, pediluvia, et moderata aëris aëgrum ambientis temperatura.

§. 39:

Tractamen locale, quod adtinet, summi momenti sistit, rite selectum, curae partem, quod e contra perverse susceptum, non raro in penicentiam cedens, pessimas inducit aegro sequelas.

Rationi et experientiae consentanea, topicae adfectionis tractatio consistit, in fomentatione sicca et calida, linteis compositis, pellibus animalibus, sacculis levibus, farina fabarum, secalis, furfure tritici, vel floribus sambuci refertis. Erysipelas faciei nimis dolens et graviori inflammationi stipatum, lin-

teum complicatum solum, ut saltim aëris influxus arceantur, optime fert.

Perniciosissima methodus est, erysepelas humidis tractare, sive sint emollientia et oleosa, sive adstringentia, frigida, stimulantia fuerint, quocunque modo et tempore adhibita, nocent, erysipelas vel reprimunt, vel indurationem irresolubilem, vel plane exulcerationem et sphacaelum producent.

E r y s i p e l a s p h l e g m o n o s u m unicum, facit exceptionem, quod cataplasmatibus humidis, calidis tractari potest, ita et erithema, in principio, imprimis illud ab insectorum puncturis obortum, idiopathicum, fomenta admittit frigida.

§. 40.

In erysipelate bulloso, quamprimum vesiculae in ejus superficie in conspectum veniunt, illae ac aperiantur oportet, humor aërosus, foras manans, cauta pressione evacuatur, isque spongia exsiccatur, ita tamen, ne cuticula simul avellatur; nonnulli suadent, quin tamen omnes consentiant, excoriationibus seroso humore productis, ardoremque persaepe intollerabilem causantibus, pulveres absorbentes inspergere, quem in finem pollen licopodii, farinam foenu graeci etc. adhibent.

§. 41.

Pro characteris praevalentis diversitate erysepelas anomalum, variam deposcit medendi rationem.

Erysipelas gastricum sive oriatur ex saburra, sive contrahat ulteriori in decursu, notam gastricam, emeticis vel prore nata purgantibus adgrediendum, topica adfectio more consueto compescenda erit, cutis autem universae functio leniter diaphoreticis restituitur.

Erysipelatis nervosi tractamen, secundum regulas, quae curam febrium nervosarum dirigunt, absolvitur, habito respectu indolis et gradus. Adhibentur stimuli diffusibiles, vesicantia resolventia, uti sacculi aromatici quandoque camphora impregnati.

Erysipelatis septici medela, remediis instituitur, quae feбри putridae competunt, secundum celeberrimorum virorum experientiam, flores arnicae hic loci, et acidum sulfuricum reliquis palmam eripiunt; cortex chinae aegrius hic fertur, ob saburias frequentissime morbose accumulatas, quae proinde ante illius adplicationem caute evacuandae forent. Topicae adfectioni peculiaris inest in gangraenam nias, sese inevitabili saepe modo insinuans. Praesente gangraena scarificatur, secundum regulas chirurgiae, adfecta pars, deinde adspergitur pulvere chinae, vel calami aromatici, singulae si abortae fuerint vesiculae gangraenescentes, lavantur decocto corticis peruviani, et spiritu vini camphorato.

Erysipelas oedematosum deposcit remedia, vasa absorbentia inertia, corrigentia, urinae secretionem promoventia, hinc amara antimonialia, squillitica; externe sacculos aromaticos, frictiones panno camphora

imbuto, inspergitur etiam parti oedematose tumenti, pulvis chinae, cum camphora et myrrha.

§. 42.

Erysipelatis neonatorum cura, pro ratione circumstantiarum, magnopere variat; symptomata si adfuerint gastrica et hepatis laesae functiones, porrigantur purgantia, conducit tali sub rerum positione praepremis, calomel rheo unitum, electuarium e senna compositum, enemata aperientia, emetica cauta manu propinata. Intervenientibus sub decursu symptomatibus nervosis, spasmis, convenit infusum valerianae, moschus, hyosciamus, flores zinci, balnea tepida, imo ex lacte parata. Quando refrigerium in causa fuit, praestat acetum ammoniacale, liquor ammonii anisatus, camphora; caractere putrido notatum erysipelas exigit extractum corticis chinae et enemata ex eadem parata; externa adplicantur ad inflammationem resolvendam, sacculi aromatici, quibus camphorae parum additur, cataplasmata tepida, a nonnullis proposita, minus quadrant, cum cito refrigerenter; ingruente tandem, vel plane jam praesente gangraena, adplicantur cataplasmata, decocto chinae, vino rubro, spiritu camphorato, vel solutione aluminis imbuta; rigiditas partis adfectae corrigitur inunctione linimenti volatilii cum vel sine opio.

§. 43.

Scleriasis seu telae cellulosaе induratio iisdem profligatur remediis, quibus erysipelas neonatorum debellandum foret, cum alioquin maximam sustinet affinitatem. Usui interno, porrigunt, tartari emetici refrac-

tam dosim, vel illius praeparati, vini scilicet stibiati guttas quatuor aut sex, spasticis adfectionibus supervenientibus, opponuntur remedia nervina, utut liquor cornu cervi, moschus, aether sulfuricus, in connubio cum mercurio dulci.

Plus quam interna praesenti in casu praestant, auxilia externa; his adnumerantur: vesicantia suris aut aliis quibusonque adfectis partibus, adplicata; balnea tepida, cum herbis aromaticis parata, balnea vaporum, fomenta et suffimenta, frictiones, partis morbosae, aromaticis vaporibus, prius expositae.

§. 44.

Si ad interna repellitur erysipelas, omnium primo causa retrocessionis, si qua innotescit, auferenda; contrario sub rerum statu ea quantum fieri potest inquirenda, rationalique therapia oppugnanda erit, summum vero intendat medicus ad primitivam adfectionem revocandam. An stimulantia, an potius anti-phlogistica remedia adplicanda forent, determinat febris indoles.

Externe requiruntur irritamenta cutanea fortiora, frictiones, cucurbitulae siccae, sinapismi, vesicantia, vel tinctura cantharidum, quae parti cui erysipelas disparuit, vel eidem proxima adplicentur.

§. 45.

Convalescentiae cura tanto majoris est dignitatis, quo major morbo ineest in recidivas nisus. Caveant aegri ab omni aëris vicissitudine, muniant vero praeprimis partem morbo tentatam ab injuriis

externis, donec desquamazione rite praegressa, cuticula recenter formata, sensibilitatem morbosam amisit.

In principio optime quadrant frictiones leves, et balnea aromatica, serius lotiones frigidae, cum exigua aceti saturnini quantitate, aut spiritu camphorato, porro balnea martialia, aër campestris et exquisitum regimen diaeteticum.

T h e s e s .

1.

Morbum contagiosum ab epidemico probe distinguere oportet.

2.

Haemorrhoides ad ideam sanitatis non pertinent.

3.

Erysipelas internum non datur.

4.

Febris intermittens arsenico nunquam credenda.

5.

Melius curat aegros, quos sanos novit medicus.

6.

Senes et infantes in therapia non pares censendi.

7.

Qui remediis utuntur sani, ut morbos arceant, male sibi consulunt.

8.

Regimen et diaeta optima sistunt prophylactica.

9.

Omnia theoria medica, ex praxi non evoluta rejicienda est.
